

УДК: 347.77
Bibliid 1451-3188, 16 (2017)
Год XVI, бр. 60, стр. 294–309
Изворни научни рад

РЕГИСТРОВАНИ И НЕРЕГИСТРОВАНИ ДИЗАЈН – КОМПАРАТИВНИ ПРЕГЛЕД

др Надежда ЉУБОЈЕВ¹
др Маријана ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ
др Озрен УЗЕЛАЦ²

ABSTRACT

Besides the protection of registered design, the protection of unregistered design within Industrial Design Law is characteristic of the European Union. Unregistered design can be acquired without a formal registration procedure by an appropriate revealing of design to the public on the European Union territory. Only by joining of the Republic of Serbia to the European Union a new right of intellectual property will be anticipated - unregistered Community design. The authors of this paper are presenting a comparative overview of registered and unregistered design in the EU, the Republic of Croatia and registered design in Serbian legislation. Moreover, it has been pointed at the harmonization process of Serbian legislation with the European legal attainment in this field, as well as with obligations arising from the ratified international documents and the Process of European Integration.

Key words: registered design, unregistered design, comparative overview, legal attainment of the European Union.

1) УВОД

Под индустријским дизајном у праву индустријске својине подразумева се укупни визуелни утисак који производ оставља на информисаног потрошача или корисника естетски обликованог производа. Информисани потрошач или

¹ Универзитет у Новом Саду, Технички факултет „Михајло Пупин“, Зрењанин, Е-маил: nadezda.ljubojev@gmail.com

² Универзитет у Новом Саду, Економски факултет у Суботици, Е-маил: m.mijatovic@ef.uns.ac.rs, uzelacozren@ef.uns.ac.rs

корисник је физичко лице које се редовно сусреће са типом производа о којима је реч. Према томе, у праву индустријске својине индустријски дизајн сматра се интелектуалном креацијом која је искључиво естетског карактера. Индустријским дизајном не може се заштитити спољашњи изглед производа који је искључиво одређен техничком функцијом производа. Индустријски дизајн је интелектуално добро, јер је резултат интелектуалног стваралачког рада. Као апстрактна интелектуална креација може се безброј пута материјализовати на индустријским или занатским производима.³ Према томе, смисао правног регулисања дизајна је „у привредној вредности естетског обликовања робе, односно у спознаји значаја привлачности лепо обликованих и опремљених производа за опстанак у конкурентској борби и у потреби да се правно заштити стваралачки рад естетског обликовања односно дизајнирања, привредно применљиво.“⁴ У том смислу, дизајн има не само естетску функцију већ истовремено и функцију разликовања робе једног привредног субјекта од исте врсте робе другог привредног субјекта, што је разлог да у праву заштите дизајна има елемената ауторског права и права жига.⁵ Из овог произилази да дизајнирање постаје извор значајних прихода, па је ауторима привредно прихватљивих облика, слика и цртежа морала бити пружена правна заштита. У условима конкурентског, развијеног тржишта све више долази до изражаја човекова потреба за лепим, па се од производа не тражи само да буде користан и функционалан већ и да буде привлачан, да одговара укусу потрошача којима је намењен. Спољашњи изглед производа постаје тако све значајнији и то код готово свих производа широке потрошње, од одеће и обуће до апарата за домаћинство. Индустријско обликовање или дизајн постаје све признатија друштвена делатност, а самим тим и резултати те делатности постају све значајнији предмет правне заштите.⁶

Дизајн се може класификовати на различите начине – потписан, анонимни и несвесни (тзв. дивљи) дизајн, уникатни дизајн, функционални дизајн, индустријску естетику, стајлинг, метафоричан дизајн, рационалан дизајн, чист дизајн, интегрални дизајн и др. Међутим, из аспекта права индустријске својине најчешће класификације индустријског дизајна врше се према критеријумима броја димензија и предмета индустријског дизајна. Према критеријуму *броју димензија* индустријски дизајн може да буде дводимензионални и тродимензионални, а према *предмету дизајна*, односно добру које се естетски

³ Б. Влашковић, „Основи остваривања правне заштите појединих видова индустријске својине“, у: *Право индустријске својине*, Београд, 1990, стр. 56.

⁴ С. Варга, *Право индустријске својине*, Нови Сад, 2008, стр. 237.

⁵ З. Миладиновић, *Право интелектуалне својине*, Крагујевац, 2009, стр. 103.

⁶ В. Бесаровић, *Интелектуална својина, индустријска својина и ауторско право*, Београд, 2005, стр. 132.

обликује разликујемо: дизајн индустријског или занатског производа, амбалаже, графичких симбола и типографских ознака и др. У зависности од тога да ли се правна заштита индустријског дизајна постиже након пријаве индустријског дизајна надлежном државном органу и спровођењем од стране тог органа посебног административног поступка, разликујемо регистровани и нерегистровани дизајн. Као предмет овог рада биће размотрени правни оквири од значаја за заштиту регистрованог и нерегистрованог дизајна, како на европском нивоу тако и у оквиру граница Републике Србије (РС).

2) РЕГИСТРОВАНИ И НЕРЕГИСТРОВАНИ ИНДУСТРИЈСКИ ДИЗАЈН

Индустријски дизајн, као право индустријске својине, у већини земаља стиче се регистрацијом на основу резултата спроведеног поступка испитивања пријаве за заштиту дизајна од стране надлежног државног органа. Предмет заштите је спољашњи изглед производа, тј. укупан визуелни утисак који производ оставља на информисаног потрошача или корисника. Дизајн је тродимензионални⁷ или дводимензионални изглед⁸ целог производа, или његовог дела, који је одређен његовим визуелним карактеристикама, посебно линијама, контурама, бојама, обликом, текстуром и материјалима од којих је производ сачињен, или којима је украшен, као и њиховом комбинацијом.⁹ Производ је индустријски или занатски предмет, укључујући, између осталог, и делове који су намењени за спајање у сложени производ, паковање производа, укупни визуелни идентитет производа, графичке симболе и типографске знаке, али не и компјутерски програми.¹⁰ Субјективно право

⁷ Он укључује облик тела одређеног производа и слике на његовој површини (нпр. усисивач, стона лампа и сл.) Ibid., стр. 85.

⁸ Дводимензионални дизајн се користи у производњи тканина, тепиха, тапета и других индустријских и занатских производа где површина производа има значаја. Ibid., стр. 85.

⁹ Члан 2 став 1 Закона о индустријском дизајну ("Службени гласник РС", бр. 104/09 и 45/2015).

¹⁰ Члан 2 став 2 Ibid., потпуно термилошки усклађен са одредбом члана 1.6 Директиве ЕЗ 98/71. Одредбом члана 1.6 ЕЗ 98/71 прописано је да производ који се штити индустријским дизајном представља између осталог и „get-up“ – „укупни визуелни идентитет производа“, овом изменом извршено је термилошко усклађивање са одредбом члана 1.6 Директиве ЕЗ 98/71.

„Индустријски и занатски производи и амбалажа су најзначајнији предмет индустријског дизајна. Не само са становишта права индустријског дизајна и маркетинга већ друштва уопште, с обзиром да дизајн производа и његове амбалаже служе као поуздан показатељ степена ликовне и опште културе средине (у међународним размерама) земље из које производ потиче.“ Видети: Љ. Новаковић, *Утицај дизајна на конкурентност производа у маркетингу*, Београд, 2002, стр. 50.

заштите дизајна је искључиво имовинско право које овлашћује свог носиоца да другоме забрани или дозволи привредно коришћење заштићеног дизајна. Конкретна искључива имовинскоправна овлашћења која има носилац права заштите дизајна су: овлашћење на производњу производа на којима је или у којима је опредељен заштићени дизајн, нуђење и стављање у промет таквог производа, увоз и складиштење таквог производа ради стављања у промет, као и употреба таквог производа у привредној делатности, располагање правом на дизајн. Основни услови заштите дизајна су новост дизајна и индивидуални карактер дизајна. Ови услови су се разликовали зависно од земље која је у питању, али се са годинама разлике смањују, односно национални прописи се хармонизују под утицајем међународних извора, а то је пре свега Хашки споразум о међународном пријављивању индустријских узорака и модела од 1960. године,¹¹ а наша земља је чланица од 1993. године. Поред тога, земље чланице Европске уније (ЕУ) показале су велики интерес на усклађивању међусобног законодавства из области дизајна те је 1998. године донета Директива 98/71/ЕЗ Европског парламента и Савета од 13. октобра 1998. о правној заштити дизајна (у даљем тексту: Директива 98/71 ЕЗ),¹² и Уредба Већа ЕУ бр. 6/2002 о комунитарном дизајну 2001. године.¹³

Нерегистровани дизајн је индустријски дизајн у погледу кога се правна заштита остварује чином чињења индустријског дизајна доступним јавности, а без спровођења било каквог административног поступка. Зато се у теорији сматра да „непостојање обавезе да се индустријски дизајн региструје значи да је у правном режиму нерегистрованог дизајна старање о обезбеђењу доказа порекла дизајна приватноправне природе“.¹⁴ При томе се истиче „ratio овог правног режима је у бојазни да би се откривањем дизајна пре отпочињања његове комерцијалне употребе овај учинио доступним конкурентима који би га модификовали до границе истоветности и као такав економски експлоатисали, што би се негативно одразило на комерцијални успех ствараоца

¹¹ Закон о ратификацији Хашког споразума о међународном пријављивању индустријских узорака и модела (Хашки документ) и допунски акт из Стокхолма (*Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 3/1993 од 18.06.1993).

¹² Directive 98/71/EC of the European Parliament and of the Council of 13. October 1998 on the legal protection of designs, *Official Journal of the European Communities*, L 289, 28.10.1998, pp. 28-35.

¹³ Council Regulation (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs, *Official Journal of the European Communities*, L 3, 5.1.2002, p. 1; Council Regulation was amended by Council Regulation No 1891/2006 of 18 December 2006 amending Regulations (EC) No 6/2002 and (EC) No 40/94 to give effect to the accession of the European Community to the Geneva Act of the Hague Agreement concerning the international registration of industrial designs, *Official Journal of the European Communities*, L 386, 29.12.2006, p. 14.

¹⁴ С. Варга, „Врсте индустријског дизајна”, *Правно-економски погледи*, број 1. година 1, стр. 12.

таквог дизајна”.¹⁵ Међутим, иако се на исти начин стиче, правна заштита нерегистрованог дизајна је упоредно-правно гледано веома разнородна. Заштита нерегистрованог дизајна у оквирима права индустријског дизајна карактеристична је за Европску унију (ЕУ). Према Уредби Већа ЕУ 6/2002 о комунитарном дизајну, право на нерегистровани дизајн траје три године од дана када је нерегистровани дизајн први пут учињен доступним јавности. Изван ЕУ нерегистровани дизајн се штити у Јапану, такође три године, док у Канади 15 година, с тим што се у Канади правна заштита нерегистрованог дизајна може неограничено продужавати у интервалима од по 15 година, јер је то интелектуално добро које по канадском праву индустријске својине има функцију жига. У САД правна заштита нерегистрованог дизајна није ограничена роком, већ траје колико траје дистинктивност добра у тржишном промету. У Аустралији и Мексику нерегистровани дизајн штити се ауторским правом, а у другим државама по основу правила о сузбијању нелојалне конкуренције.¹⁶

3) КОМПАРАТИВНИ ПРЕГЛЕД – ХРВАТСКО ПРАВО

ЕУ дуги низ година има активну политику у области интелектуалне својине, у циљу усклађивања законодавства међу државама чланицама. Од ступања на снагу Уговора о функционисању ЕУ (УФЕУ) 2009,¹⁷ права интелектуалне својине у искључивој су надлежности ЕУ (члан 118). Наиме, иако су права интелектуалне својине уређена бројним националним прописима, она подлежу и законодавству ЕУ. Чланом 118 УФЕУ предвиђено је да у контексту успостављања и функционисања унутрашњег тржишта, Европски парламент и Веће, у складу са редовним законодавним поступком, утврђују мере за стварање европских права интелектуалне својине да би се пружила уједначена заштита права интелектуалне својине у читавој Унији и успоставио централизован систем за давање овлашћења, усклађивање и надзор на нивоу Уније.¹⁸ Законодавна активност ЕУ састоји се углавном у усклађивању одређених посебних аспеката права интелектуалне својине стварањем јединственог европског система, као што је то случај са дизајном Заједнице. Што се тиче постигнутих резултата у усклађивању законодавства, Директивом 98/71/ЕЗ усклађују се национални закони о правној заштити дизајна и модела. Уредбом Већа (ЕЗ) бр. 6/2002 од 12. децембра 2001. (измењена) успоставља се систем заштите индустријског

¹⁵ Ibid., стр. 13.

¹⁶ С. Варга, *op. cit.*, стр. 13.

¹⁷ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, *Official Journal of the European Communities*, C 326, 26.10.2012, pp. 47-390.

¹⁸ Интернет: http://www.azzk.me/1/doc/Ugovor_o_funkcionisanju_EU.pdf (10.01.2017)

дизајна и модела на нивоу Заједнице. Одлуком Већа бр. 2006/954/ЕЗ од 18. децембра 2006. и Уредбом Већа (ЕЗ) бр. 1891/2006 од 18. децембра 2006. повезује се систем ЕУ за регистрацију индустријског дизајна и модела ЕУ са међународним системом регистрације индустријског дизајна и модела Светске организације за интелектуалну својину (*World Intellectual Property Organization – WIPO*).¹⁹ Данас стратегија Иновацијске уније 2020. ЕУ ставља дизајн у само средиште покретача иновације.²⁰

Пре уласка у ЕУ РХ спровела је обиман поступак усклађивања свога правног поретка с правним тековинама, *aquis communautaire* ЕУ.²¹ Споразумом о стабилизацији и придруживању (СПП) преузела је обавезу да ће гарантовати обим заштите интелектуалне својине сличног обиму који постоји у ЕУ, укључујући и средства за спровођење тих права.²² Доношењем Закона о индустријском дизајну, те изменама и допунама овог закона, РХ је ускладила свој правни поредак у овој области са правним тековинама ЕУ и тиме испунила обавезе које су пред њу стављене ССП.²³ Даљи поступак је на доследној примени имплементираних одредби. Као што је већ речено, индустријски дизајн као право индустријске својине у већини земаља стиче се регистрацијом на основу резултата спроведеног поступка испитивања пријаве за заштиту дизајна коју обавља за то овлашћено тело, а у РХ је то Државни завод за интелектуално

¹⁹ Интернет: <http://www.wipo.int/portal/en/index.html>, (10.01.2017)

²⁰ Интернет: http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm?pg=home, (10.12.2016)

²¹ Кроз поглавље 7 Право интелектуалне својине, у оквиру приступних преговора РХ у ЕУ, усклађено је хрватско законодавство са правним тековинама ЕУ. Поред тога РХ је потписница и међународних споразума и уговора из ове области: Европске патентне конвенције, Мадридског споразума о међународној регистрацији жигова, Хашког споразума о међународној регистрацији индустријског дизајна, Уговора о ауторском праву Светске организације за интелектуалну својину.

²² Интернет: <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/hrvatska-i-europska-unija/proces-stabilizacije-i-pridruzivanja-/sporazum-o-stabilizaciji-i-pridruzivanju/> (12.01.2017)

²³ Интелектуална својина у РХ уређена је низом закона и прописа који су током преговора о приступању ЕУ често мењани и прилагођавани, како би се остварио циљ усклађивања посебних аспеката права интелектуалне својине и осигурала заштита овог права на територији ЕУ, стварањем јединствених европских правних инструмената. С обзиром да се интелектуална својина се дели на: индустријску својину и ауторска и сродна права, због ширине подручја које је њиме обухваћено, индустријска својина уређена је читавим низом закона и подзаконских прописа у РХ. Тако да у ову категорију интелектуалне својине спада: индустријски дизајн (Закон о индустријском дизајну, Правилник о индустријском дизајну, Директива 98/71/ЕЗ Европског парламента и Већа од 13. октобра 1998. о правној заштити дизајна, Уредба Комисије (ЕЗ) бр. 2245/2002 од 21. 10 2002. о спровођењу Уредбе Већа (ЕЗ) бр. 6/2002 о дизајну Заједнице).

власништво (у даљем тексту: Завод). У РС пријава се подноси Заводу за интелектуалну својину. Услови за заштиту дизајна и поступак по пријави индустријског дизајна у хрватском праву прописани су Законом о индустријском дизајну и Правилником о индустријском дизајну.²⁴ Важно је истаћи да се заштита индустријског дизајна односи искључиво на спољашни изглед производа, прописи о правној заштити дизајна (укључујући и хрватско и српско право) искључују из заштите изглед производа који су искључиво одређени техничком функцијом производа. Хрватски законодавац дизајн дефинише као спољни изглед целог производа или дела производа који произлази из његових карактеристика, нарочито, црта, контура (обриса), боја, облика, текстуре и/или материјала самог производа и/или његове орнаментације. Услови за заштиту индустријског дизајна у хрватском, као и у нашем праву, су да је нов и да има индивидуални карактер. Дизајн се сматра новим ако идентичан дизајн није постао доступан јавности пре дана подношења пријаве за регистрацију индустријског дизајна или, ако је затражено право првенства, пре датума признатог првенства.²⁵ Дизајни се сматрају идентичним ако се разликују само у небитним детаљима. Дизајн има индивидуалан карактер ако се укупни утисак који оставља на информисаног корисника разликује од укупног утиска који на таквог корисника оставља било који други дизајн који је постао доступан јавности пре дана подношења пријаве индустријског дизајна, или датума признатог првенства. Српски законодавац, као и у хрватском праву, предвиђа да се при утврђивању индивидуалног карактера дизајна узима у обзир степен слободе аутора приликом стварања дизајна.²⁶ Према савременим прописима о заштити дизајна, носилац права на дизајн има искључиво право коришћења регистрованога дизајна и право да забрани сваком трећем лицу да то чини без његове сагласности. Регистровани дизајн осигурава носиоцу искључиво право коришћења, односно израде, понуде, стављања у промет, те увоза или извоза производа у којем је индустријски дизајн садржан или на којег је индустријски дизајн примењен. Уколико сви прописани услови за регистрацију буду задовољени, доноси се решење о регистрацији индустријског дизајна, а подаци о индустријском дизајну објављују се у службеном гласилу Завода (Хрватски гласник интелектуалног власништва).²⁷ Такође, у РС ово право које је

²⁴ *Zakon o industrijskom dizajnu, Narodne novine, br. 173/03, 54/05, 76/07, 30/09, 49/11; Pravilnik o industrijskom dizajnu i Pravilnik o dopunama Pravilnika o industrijskom dizajnu, Narodne novine br. 72/2004, 117/2007, 66/2011, 125/2013.*

²⁵ У складу са одредбом члана 4 Директиве 98/71.

²⁶ Тиме је отклоњена уочена неусаглашеност са чл. 5.2. Директиве 98/71/ЕЗ са чланом Закона о индустријском дизајну, *Службени гласник РС*, бр. 104/09.

²⁷ Пријаву за регистрацију индустријског дизајна у РХ могуће је поднети и путем интернета користећи услугу Завода е-Пријава, при чему се смањују трошкови. Интернет: <http://www.dziv.hr/hr/intelektualno-vlasnistvo/industrijski-dizajn/>, (12.01.2017)

ограниченог рока трајања, стиче се у управном поступку пред надлежним органом, на основу решења о признању права и уписа права у Регистар индустријског дизајна који води Завод за интелектуалну својину.²⁸ У мањем броју земаља (укључујући Србију и Хрватску) постоји могућност кумулације заштите, што значи да се ауторско право и право заштите дизајна не искључују. Ауторскоправна заштита настаје самим чином стварања дизајна као ауторског дела, што не искључује право аутора да поднесе пријаву за заштиту дизајна и стекне право на дизајн. Применљивост дизајна је елеменат раздвајања између права индустријске својине и ауторског права.²⁹ Поред заштите дизајна, пред националним органима држава чланица ЕУ, могућа је и заштита регистрованог дизајна Заједнице. Држављани РХ и правна лица са седиштем у РХ могу регистровани дизајн Заједнице заштитити директно при Канцеларији за интелектуалну својину ЕУ (ЕУИПО), или користећи Хашки систем међународне регистрације индустријског дизајна. Дејства пријава регистрованих дизајна Заједнице поднесених и дизајна Заједнице стечених пре дана пријема РХ у пуноправно чланство ЕУ проширују се на подручје РХ.³⁰ Приступањем РХ у ЕУ предвиђено је ново право интелектуалне својине, а то је нерегистровани дизајн Заједнице (Уредба Већа (ЕЗ) 6/2002 од 12. децембра 2001. године о дизајну Заједнице и њене измене и допуне), који се стиче без формалног поступка регистрације, чињењем дизајна доступним јавности на подручју ЕУ, а од 2013. укључује и Хрватску. Права на основу нерегистрованог дизајна ужа су од права која произлазе из регистрованог дизајна и односе се на забрану другим лицима да копирају дизајн. Ради се о подручју производних грана за које је карактеристична стална динамична промена дизајна (на пример, модна индустрија, односно производња одеће и обуће). Трајање нерегистрованог дизајна је три године.

4) САДРЖАЈ

У ЕУИПО региструје се готово 85.000 дизајна годишње.³¹ Постоје две могућности у ЕУ: или да се заштити дизајн при ЕУИПО пре него се комерцијализује и стекне регистровани дизајн Заједнице или, као друга могућност може се комерцијализовати директно без регистрације, на основу права нерегистрованог дизајна Заједнице. На основу Уредбе Већа (ЕЗ) 6/2002, дизајн је заштићен „у оној мери у којој је нов и у којој поседује индивидуални

²⁸ Интернет: <http://www.zis.gov.rs/pocetna.1.html>, (30.01.2017).

²⁹ В. Бесаровић: *Интелектуална својина, индустријска својина и ауторско право*, op.cit., стр. 132.

³⁰ Чланак 44 б Закона о индустријском дизајну РХ.

³¹ Интернет: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/hr/designs>, (10.11.2016).

карактер“.³² Дизајн се сматра новим ако ниједан идентични дизајн није био доступан јавности: у случају нерегистрованог дизајна Заједнице, пре дана када је дизајн за који је затражена заштита први пут био јавно доступан, а у случају регистрованог дизајна Заједнице, пре дана подношења пријаве за регистрацију дизајна за којег се тражи заштита или ако је затражено право првенства, пре дана признатог првенства. Дизајн се сматра идентичним ако се њихова обележја разликују само у небитним детаљима.³³ Дизајн има индивидуалан карактер ако се укупни утисак који оставља на упућеног корисника разликује од укупног утиска који на таквог корисника оставља било који дизајн који је био учињен доступним јавности: у случају нерегистрованог дизајна Заједнице, пре датума на који је дизајн за који је затражена заштита први пут постао доступан јавности, док у случају регистрованог дизајна Заједнице, пре датума подношења пријаве за регистрацију или, ако је затражено право првенства, пре датума признатог првенства. При оцени индивидуалног карактера дизајна, мора се узети у обзир степен слободе коју је имао дизајнер при стварању дизајна.³⁴ Регистровани дизајн Заједнице и нерегистровани дизајн Заједнице разликују се с обзиром на трајање заштите. Заштита индустријскога дизајна траје пет година, рачунајући од датума подношења пријаве индустријскога дизајна. Трајање заштите индустријског дизајна може се, уз подношење захтева и плаћање одговарајуће прописане таксе, продужавати за један или више периода од по пет година, а најдуже до укупно 25 година рачунајући од датума подношења пријаве за признање права на индустријски дизајн. Ово решење, према коме се продужавање важења може вршити за периоде од по 5 година, а најдуже до укупно 25 година, прихваћено је и у Директиви ЕУ 98/71, па је изменама и допунама 2015. прецизирана одредба члана 11. Закона о заштити индустријског дизајна 2009. године. Нерегистрованом дизајну Заједнице даје се заштита у трајању од три године од дана када је у Заједници први пут постао доступан јавности. Након те три године заштита се не може продужавати. Сматра се да је дизајн постао доступан јавности ако је објављен, излаган, коришћен у промету или на други начин да су ови догађаји у редовном пословању могли бити познати пословним круговима специјализованим за дату област, а који послују унутар Заједнице. Међутим, не сматра се да је дизајн доступан јавности уколико је откривен трећем лицу под изричитим или неизричитим условима тајности.³⁵ Поступак којим дизајн постаје доступан јавности назива се ‘откривање’. Откривање дизајна и способност доказивања тога кључни су за заштиту дизајна. Носилац права на регистровани дизајн

³² Одељак 1 члан 4 став 1 Уредбе Већа (ЕЗ) 6/2002.

³³ Одељак 1 члан 5 Уредбе Већа (ЕЗ) 6/2002.

³⁴ Одељак 1 члан 6 Уредбе Већа (ЕЗ) 6/2002.

³⁵ Одељак 2 члан 11. Уредбе Већа (ЕЗ) 6/2002.

Заједнице има искључиво право коришћења заштићеног дизајна и забране сваком трећем лицу да то чини без сагласности. Ова, на генерални начин дефинисана, садржина права и додатно је прецизирана у смислу да се прописима Уредбе о правној заштити дизајна у ЕУ, а прихваћено и у нашем праву, конкретизују поједина овлашћења која чине садржину субјективног права на дизајн. Под коришћењем подразумева се нарочито израда, понуда, стављање у промет, увоз, извоз или коришћење производа у којем је дизајн садржан или на који је примењен или складиштење таквог производа у наведене сврхе. Међутим, нерегистровани дизајн Заједнице носиоцу даје право забране само копирања заштићеног дизајна. Неће се сматрати копирањем заштићеног дизајна уколико је оно резултат самосталног стваралачког чина дизајнера за којег се оправдано сматра да није знао за дизајн којег је носилац учинио доступним јавности.³⁶ Међутим, уз регистровани дизајн добија се исправа којом је лако доказати својину. Иако је доступан јавности може се поднети пријава за дизајн, у року од године дана од откривања дизајна, у 'периоду почека'.³⁷ Предности регистрованог дизајна Заједнице су практичне и финансијске.³⁸ Регистровани дизајн Заједнице пружа једнообразну заштиту у целој ЕУ. Регистрација регистрованог дизајна Заједнице нуди могућност вишеструких пријава. Постоје два начина пријаве за регистрацију дизајна Заједнице. Пријава се може поднети или при ЕУИПО или путем Међународне канцеларије WIPO. У оба случаја ЕУИПО испитује пријаву. ЕУИПО управља јавним регистром регистрованих дизајна Заједнице.

5) РЕГИСТРОВАНИ ИНДУСТРИЈСКИ ДИЗАЈН У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Историјски посматрано, у нашем праву је доношењем Закона о правној заштити индустријског дизајна из 2004. године,³⁹ прихваћен овај назив и уместо узорака и модела почео се користити дизајн као заједнички појам. Овај закон настао је као резултат усаглашавања са Директивом 98/71 ЕЗ и Женевским

³⁶ Одељак 4 члан 11, став 1 и 2 Уредбе Већа (ЕЗ) 6/2002.

³⁷ ЕУИПО на питање: национална заштита или заштита у целој Европи? – даје одговор: После одлуке о регистрацији дизајна, ако неко послује у само једној држави чланици ЕУ, може регистровати дизајн само у тој држави. Али тада искључиво право коришћења дизајна имаће у држави у којој је регистрован, али неће моћи спречити никога да га копира у другим чланицама ЕУ. Ако неко послује у више држава ЕУ, опција је да стекне право на дизајн који вреди у целој ЕУ: регистровани дизајн Заједнице. Интернет: <https://euipo.europa.eu/ohimportal/hr/designs>, (10.11.2016).

³⁸ Финансијске предности такође постоје, на пример, регистровани дизајн Заједнице штеди трошкове превода и управне трошкове. Ibid.

³⁹ „Службени листу СЦГ”, бр. 61/2004.

актом Хашког споразума о међународном регистровању индустријског дизајна, као и Споразумом о трговинским аспектима права интелектуалне својине (у даљем тексту: ТРИПС споразум). Наш законодавац је желео да овим законом ојача положај носиоца права и уведе нова правна решења из упоредног права, на пример, продужено трајање права на 25 година (до тада право на узорак и модел је трајало 15 година). Доношењем Закона о правној заштити индустријског дизајна из 2009. године,⁴⁰ престао је да важи претходни Закон о заштити индустријског дизајна из 2004. године, а измене и допуне извршене су 2015. године. Наиме, Закон о заштити индустријског дизајна из 2009. године у највећој мери био је усклађен са релевантним прописима ЕУ, који уређују ову област, као и са решењима садржаним у ТРИПС споразуму. Међутим, током примене Закона о правној заштити индустријског дизајна из 2009. године, уочено је да поједине одредбе директива ЕУ које регулишу област индустријског дизајна нису доследно транспоноване, а у току преговора у вези са приступањем РС Светској трговинској организацији (СТО), показало се да су одређене измене овог Закона нужне у циљу усклађивања са обавезујућим принципима садржаним у ТРИПС споразуму. Предвиђена решења изменама и допунама Закона о правној заштити индустријског дизајна из 2009. године, првенствено су имала за циљ додатно усклађивање са Директивом 2004/48/ЕЗ Европског парламента и Савета од 29. априла 2004. године о спровођењу права интелектуалне својине⁴¹ (у даљем тексту: Директива 2004/48 ЕЗ), са Директивом 98/71 ЕЗ, и са решењима садржаним у ТРИПС споразуму. Такође, овим изменама и допунама Закона о правној заштити индустријског дизајна из 2009. године отклоњени су уочени недостаци термилошке природе, и на тај начин омогућено је његово прецизније тумачење и ефикаснија примена, док измене у делу којим се уређује грађанскоправна заштита имале су за циљ успостављање ефикаснијег система правне заштите индустријског дизајна, као дела националног система заштите права интелектуалне својине. Најважније измене и допуне у делу којим се уређује грађанскоправна заштита индустријског дизајна односе се на додатно прецизирање тужбених захтева, јасније и методолошки прегледније прописивање привремених мера и мера обезбеђења доказа, као и на увођење ревизије. Предлог Закона о изменама и допунама Закона о правној заштити индустријског дизајна оцењен је као делимично усклађен са Директивом 2004/48,⁴² а потпуно усклађен са

⁴⁰ „Службени гласник РС“, бр. 104/09 и 45/2015.

⁴¹ Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29. April 1998 on the enforcement of intellectual property rights.

⁴² Наиме, члан 64 Предлога Закона о изменама и допунама Закона о правној заштити индустријског дизајна делимично је усклађен са чланом 4. Директиве 2004/48, јер није прописана могућност покретања поступка због повреде права по предлогу професионалних удружења основаних ради заштите права интелектуалне својине.

Директивом ЕЗ 98/71. Закон о правној заштити индустријског дизајна у потпуности је усклађен са међународним споразумима: Хашким споразумом о међународном пријављивању индустријских узорака и модела (Хашки документ) и допунским актом из Стокхолма⁴³ (у даљем тексту: Хашки споразум), Женевским актом Хашког споразума о међународној регистрацији индустријског дизајна усвојеним на дипломатској конференцији од 02.07.1999.⁴⁴ (у даљем тексту: Женевски акт), и Локарнским аранжманом о установљењу међународне класификације за индустријске узорке и моделе⁴⁵ (у даљем тексту: Локарнски аранжман). У току је процес усклађивања нашег права са правом ЕУ,⁴⁶ на основу одредба Споразума о стабилизацији и придруживању⁴⁷ између Европских заједница и њених држава чланица, с једне стране, и РС са друге стране,⁴⁸ односно са одредбама Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице, с једне стране, и РС са друге стране.⁴⁹ Уопштено посматрано, РС је остварила добар напредак у хармонизацији права интелектуалне својине. Значај права интелектуалне својине ЕУ је и у томе што оне земље које тренутно нису чланице ЕУ приликом обликовања свог националног законодавства из ове области преузимају решења из регулативе ЕУ.

6) ИЗВОРИ

- Bainbridge, D. (2001): *Intellectual Property*, Sixth edition, Pearson Education Limited, Harlow, 2001.
- Bowman E., Kogut, B., *Redesigning the Firm*, Oxford University Press, New York, Oxford, 1995.

Оваква удружења не постоје у нашем правном систему. Стога потпуно усклађивање Директиве 2004/48 зависи од усклађености и других националних закона са Директивом 2004/48.

⁴³ "Службени лист СРЈ – Међународни уговори", бр. 3/93.

⁴⁴ "Службени гласник РС – Међународни уговори", бр. 42/09.

⁴⁵ "Службени лист СФРЈ – Међународни уговори". бр. 51/74.

⁴⁶ Законом о правној заштити индустријског дизајна у потпуности се испуњавају захтеви који произилазе из одредбе члана 75 Споразума о стабилизацији и придруживању и члана 40 Прелазног споразума.

⁴⁷ Наслов VI, члан 75 Споразума о стабилизацији и придруживању (Интелектуална, индустријска и комерцијална својина).

⁴⁸ Споразум о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, с једне стране, и РС са друге стране („Сл. гласник РС", број 83/08).

⁴⁹ Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице, с једне стране, и РС са друге стране „Службени гласник РС", број 83/08.

- Carr, D. K., Johansson, H. J. *Best Practices in Reengineering*, McGraw-Hill, Inc., New York, 1998.
- Cooper, R.G., Kleinschmidt, E.J.: Success Factors in Product Innovation, *Industrial Marketing Management*, Vol.16, Issue 3, 1987.
- Council Regulation (EC) No 6/2002 of 12 Dec. 2001 on Community designs (*OJ* No L 3 fo 5th. Jan. 2002) amended by Council Regulation No 1891/2006, amending Regulations (EC) No 6/2002 and (EC) No 40/94 to give effect to the accession of the European Community to the Crawford, M., Di Benedetto, A.: *New Products Management* 7th Edition, McGraw-Hill / Irwin, Boston, 2003.
- Fruht, M., Rakić, M., Rakić, I., *Graphic Design: the Creation of Markets*, Second edition, Institute for Textbooks and Teaching Aids, Belgrade, 2003.
- Geneva Act of the Hague Agreement concerning the international registration of industrial designs (*OJ EC* No L 386 of 29.12.2006).
- Janjić, M., *Industrial Property and Copyright Law*, Second Edition, *Official Gazette of the SFRY*, Belgrade, 1982.
- Kotler, P., *Upravljanje marketingom 2*, Informator, Zagreb, 1998.
- Ljubojević, N., Varga, S. : *Registration of Industrial Design in the Republic of Serbia*. Proceedings, 3rd Scientific-professional conference "Textile Science & Economy III", University of Novi Sad, Republic of Serbia, Zrenjanin, 3 (1), 2011.
- Magrab, E., *Integrated Product and Process Design and Development*, CRC Press, New York, 1997.
- McDermott, C., *Essential Design*. London, UK: Bloomsbury Publishing Plc. 1992.
- Stone, D., *European Union Design Law*, Oxford University Press, 2003.
- Woodham, J.M., *A Dictionary of Modern Design*, Oxford University Press, 2004.
- Бесаровић, В., Жарковић, Б., "Интелектуална својина", књига друга: *Међународни уговори*, Досије, Београд.
- Бесаровић, В., *Интелектуална својина, индустријска својина и ауторско право*, Београд, 2005.
- Варга, С., Врсте индустријског дизајна, *Правно-економски погледи*, број 1. година 1.
- Варга, С., *Право индустријске својине*, Нови Сад, 2008.
- Васиљевић, М., *Дизајн: савремени погледи*, Београд, 1999.
- Влашковић, Б., Основи остваривања правне заштите појединих видова индустријске својине, у оквиру: *Право индустријске својине*, Београд, 1990.
- Директива 98/71/ЕЗ Европског парламента и Савета од 13. октобра 1998. о правној заштити дизајна, *Сл. лист* број Л 289, 28.10.1998.
- Закон о правној заштити индустријског дизајна (*Сл. гласник РС*, бр. 104/2009 и 45/2015).

- Закон о ратификацији Женевског акта Хашког споразума о међународној регистрацији индустријског дизајна усвојеног на дипломатској конференцији од 02.07.1999. (*Сл. гласник РС – Међународни уговори*, бр. 42/2009).
- Закон о ратификацији Локарнског аранжмана о установљењу међународне класификације за индустријске узорке и моделе (*Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 51/1974).
- Закон о ратификацији Хашког споразума о међународном пријављивању индустријских узорака и модела (Хашки документ) и допунски акт из Стокхолма (*Сл. лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 3/1993 од 18.06.1993).
- Кузмановић, С., *Индустријски дизајн*, Факлтет техничких наука, Нови Сад, 2008.
- Марковић, С., Поповић Д., *Право интелектуалне својине*, Правни факултет у Београду, 2013.
- Миладиновић, З., *Право интелектуалне својине*, Крагујевац, 2009.
- Новаковић, Љ., *Утицај дизајна на конкурентност производа у маркетингу*, Београд, 2002.
- Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице, с једне стране, и РС са друге стране („Сл. гласник РС”, број 83/08).
- Споразум о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица, с једне стране, и РС са друге стране (*Сл. гласник РС*, број 83/08).
- Уредба о садржини регистра пријава и регистра индустријског дизајна, садржини захтева који се подносе у поступку за признање и заштиту права на индустријски дизајн, и подацима који се објављују у службеном гласилу надлежног органа (*Службени гласник РС*, бр. 43/10 од 25.06.2010).

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Правне норме којима се уређује правна заштита дизајна садржане су данас у међународним, регионалним и националним изворима права. Усклађивање правних норми којима је интелектуална својина уређена у ЕУ врши се на два начина. Прво, уједначавањем норми које се примењују у државама чланицама ЕУ, у складу са Уговором о оснивању ЕЗ. Други начин је доношење прописа који садрже норме о интелектуалној својини које важе на нивоу ЕЗ. На основу хронолошког развоја заштите индустријског дизајна у РС кроз новију историју, видљив је његов развој у складу са међународним и европским стандардима. Закон о правној заштити индустријског дизајна из 2009, са изменама и допунама 2015. године, у потпуности је усклађен са међународним споразумима: Хашким споразумом о међународном пријављивању

индустријских узорака и модела, Женевским актом Хашког споразума о међународној регистрацији индустријског дизајна и Локарнским аранжманом о установљењу међународне класификације за индустријске узорке и моделе. РС спроводи обиман поступак усклађивања свог правног поретка с правним тековинама, *aquis communautaire* ЕУ. Предвиђена решења изменама и допунама Закона о правној заштити индустријског дизајна из 2009. године, првенствено су имала за циљ додатно усклађивање са Директивом 2004/48/ЕЗ, са Директивом 98/71/ЕЗ и са решењима садржаним у ТРИПС споразуму. Изменама Закона о индустријском дизајну из 2009. наш законодавац је пратио европске правне тековине. Такође, овим изменама и допунама отклоњени су уочени недостаци терминолошке природе, и на тај начин омогућено је његово прецизније тумачење и ефикаснија примена, док измене у делу којим се уређује грађанскоправна заштита имале су за циљ успостављање ефикаснијег система правне заштите индустријског дизајна, као дела националног ситета заштите права интелектуалне својине. Предлог Закона о изменама и допунама Закона о правној заштити индустријског дизајна оцењен је као делимично усклађен са Директивом 2004/48 (јер није прописана могућност покретања поступка због повреде права по предлогу професионалних удружења основаних ради заштите права интелектуалне својине, јер оваква удружења не постоје у нашем правном систему), а потпуно усклађен са Директивом 98/71 ЕЗ. Поред заштите регистрованог дизајна, заштита нерегистрованог дизајна у оквирима права индустријског дизајна карактеристична је за ЕУ. Тек приступањем РС ЕУ биће предвиђено ново право интелектуалне својине – нерегистровани дизајн Заједнице (Уредба Већа (ЕЗ) 6/2002 и њене измене и допуне). Он се стиче без формалног поступка регистрације, одговарајућим откривањем дизајна јавности на подручју ЕУ. Права на основу нерегистрованог дизајна ужа су од права која произлазе из регистрованог дизајна и односе се на забрану другим лицима да копирају дизајн, док се идентични дизајн, који је резултат независног рада другог лица, неће сматрати копирањем и против таквог дизајна нерегистровани дизајн неће уживати правну заштиту. Компаративним прегледом регистрованог и нерегистрованог дизајна у РХ и дизајна у домаћој легислативи, указано је да је пре уласка у ЕУ РХ такође спровела обиман поступак и ускладила своје законодавство у овој области са *aquis communautaire* ЕУ. Као и РС, Споразумом о стабилизацији и придруживању (СПП), преузела је обавезу да ће гарантовати обим заштите интелектуалне својине сличног обиму који постоји у ЕУ, укључујући и средства за спровођење тих права. Приступањем РХ ЕУ предвиђено је ново право интелектуалне својине, а то је нерегистровани дизајн Заједнице који од 2013. укључује и Хрватску. Ради се о подручју производних грана за које је карактеристична стална динамична промена дизајна (на пример, модна индустрија, односно производња одеће и обуће). Трајање нерегистрованог дизајна је три године, и не може се продужавати.

Доношењем Закона о индустријском дизајну, те изменама и допунама овог закона 2015. године, РС усклађује свој правни поредак у овој области са правним тековинама ЕУ и тиме испуњава обавезе које су пред њу стављене ССП. Значајан је и поступак доследне примене имплементираних одредби. На тај начин наш законодавац прати све европске стандарде правног уређења ове области, а носиоцима права на дизајн омогућава се адекватна правна заштита. На путу придруживања ЕУ РС свој правни систем благовремено припрема како за тржишно такмичење, тако и за европску теорију и праксу.